

Humanitní obor, který vás vezme za hranice lidství

11.8.2023 - | Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Prudký rozmach umělé inteligence po spuštění chatbota ChatGPT od společnosti OpenAI vyvolává ve veřejné diskuzi řadu palčivých otázek a obav o budoucnost lidstva.

Diskuze se dostala už tak daleko, že se jí připisují a vyčítají původní lidské vlastnosti. ChatGPT podle svých kritiků lže, je nespravedlivý a podle některých konzervativců až příliš liberální. Do popředí se dostává i etická rovina. Státní i nestátní instituce po celém světě se snaží nastavit nejružnější pravidla a mechanismy, které by umělou inteligenci byly schopné regulovat. Z původně technické otázky se tak umělá inteligence stává spíše otázkou filozofickou, a tím také výzvou pro studenty a vědce humanitních oborů.

Této výzvy se zhostila katedra filozofie a humanitních studií (KFHS) na Filozofické fakultě UJEP. Od letošního akademického roku realizuje nový magisterský studijní program Humanitní studia krize lidství, který se vztahem mezi člověkem a nástupem moderních technologií, jako je umělá inteligence, zabývá. Studijní obor vychází z posthumanitního vědění, a tak se kromě vztahu člověka a technologií zaměřuje na obecnější vztah mezi lidskými a nelidskými aktéry a vnímání lidí jako součásti širšího uspořádání (vztahy mezi lidmi a zvířaty, technologií, krajinou, věcmi a přírodními procesy).

„Umělá inteligence představuje pro humanitní obory výzvu ve dvojitým smyslu. Za prvé jako téma zkoumání v kontextu teorie médií a filozofie techniky. Za druhé jako pracovní nástroj, zde nás zajímají hlavně velké jazykové modely založené na technologii GPT3 a 4. Schopnosti těchto systémů generovat různé typy textových výstupů, shrnovat, vyhledávat a propojovat informace jsou značně pokročilé a v mnohém mohou zastat časově náročnou práci ve velmi krátkém čase,“ komentuje Vít Pokorný, člen KFHS, jeden z garantů tohoto studijního programu. Zároveň dodává, *„je však potřeba s nimi zacházet uvážlivě a s dobrým porozuměním a vědomím rizik. Jedná se pouze o mechanické pomocníky, kteří nemohou nahradit samostatný, zodpovědný, zvědavý a lidský přístup v práci s informacemi.“*

Zmíněný studijní program klade důraz nejen na kritické porozumění konfliktům a problémům života současné společnosti, ale také na hledání optimálních a spravedlivých způsobů chování a jednání v životním prostředí, které lidé sdílejí s ostatními formami života.

„Ve většině kurzů se snažíme reagovat na aktuální současné výzvy a témata, ať už jde o covid, válku, změnu klimatu, informační chaos, rozdělení společnosti atd. AI věnujeme pozornost v několika kurzech, zejména v těchto – Člověk v Posthumanitní situaci, Filozofické zkoumání médií, Filozofie techniky. Jde nám o obecné porozumění vztahu mezi lidmi a technologiemi, přičemž systémy strojového učení či neuronální sítě stojí na dosavadním konci dlouhého dějinného vývoje tohoto vztahu,“ doplňuje Vít Pokorný.

Díky získaným dovednostem budou absolventi studijního programu schopni systematicky analyzovat a interpretovat společenské jevy a procesy, a navrhnout varianty jejich možného řešení, díky čemuž naleznou široké uplatnění ve veřejném i soukromém sektoru.

„Potřebujeme vzdělané a nelhostejné občany a občanky, kteří a které jsou schopni s kritickým odstupem a analyticky pracovat s informacemi. Dokážou rozumět širším kontextům svého jednání,

dokážou se ptát a jsou otevření racionální diskuzi. Zároveň chceme, aby si studující osvojili různé metody z oblasti humanitních věd, které jim umožní popisovat a hodnotit mnohé druhy sociálních a kulturních jevů – od popkultury, přes fungování institucí až po sociální vyloučení,” popisuje Pokorný a zdůrazňuje: „AI v sobě skrývá nebezpečí instantního myšlení, kdy stroj všechno zpracuje za nás, aniž bychom vůbec sami k podstatě problémů pronikli.“

Aktuálnost témat tohoto studijního oboru dokazuje i vzrůstající počet zájemců o studium. Studijní program poběží teprve druhým rokem a letos se přihlásil téměř dvojnásobný počet uchazečů, než tomu bylo loni.

Členové KFHS si navíc uvědomují, jak je téma posthumanismu české veřejnosti zatím málo známé, přestože v evropském a světovém kontextu dnes představuje jeden z nejvýraznějších diskurzů. Proto na toto téma pravidelně plánují pořádat sérii mezinárodních vědeckých setkání. První z nich (inaugurální) proběhlo minulý rok v dubnu. Další setkání ve formě mezinárodní konference s názvem **Kritický posthumanismus**, která se zaměří především na problém nelidských aktérů, se uskuteční ve dnech **5.-7. září 2023**.

Na katedře filozofie a humanitních studií FF UJEP byla vytvořena pracovní skupina, která se věnuje problematice AI a stojí za stanoviskem k využívání nástrojů umělé inteligence na FF UJEP. Její členové a členky chystají 12. června na toto téma **workshop** v rámci celé univerzity.

Mgr. Vít Pokorný, Ph.D.

Absolvoval studium jednooborové filozofie na Ústavu filozofie a religionistiky FF UK a postgraduálního oboru Humanitní studia – Obecná antropologie na FHS UK. Kromě výuky na KFHS UJEP působí také v Oddělení současné kontinentální filozofie Filosofického ústavu AV ČR. Publikuje v oblasti filozofie a antropologie, zabývá se zkoumáním médií, filozofií zvuku a rytmu, posthumanismem nebo kognitivní antropologií. Ve své práci usiluje o hledání průniků mezi vědeckými obory – filozofií, antropologií, estetikou a ekologickým myšlením, a o nalezení komplexní transdisciplinární perspektivy.

Přečtěte si **celé číslo univerzitního časopisu Silverius**.

<https://www.ujep.cz/cs/44509/humanitni-obor-ktery-vas-vezme-za-hranice-lidstvi>